

Koža se liječi ili lokalno ili sistemski. Kod lokalnog se liječenja lijekovi primjenjuju direktno na zahvaćeno područje kože. Kod sistemske terapije lijekovi se daju oralno (na usta) ili injiciraju (parenteralno) raspodjeljujući se po čitavom tijelu. Rijetko, kada je potrebna visoka koncentracija lijeka u zahvaćenom području, doktor može injicirati lijek neposredno ispod kože, to se naziva intradermalna injekcija.

Neki se lijekovi mogu dobiti jedino na liječnički recept, drugi se mogu kupiti bez njega. Smatra se da su lijekovi u slobodnoj prodaji zdraviji od lijekova na recept, ali ih treba koristiti oprezno. Primjena krivog lijeka može pogoršati stanje kože ili može prikriti simptome otežavajući kod postavljanja dijagnoze.

LIJEKOVI ZA LOKALNU PRIMJENU

Aktivni sastojci (lijekovi) u preparatima za lokalnu primjenu pomiješani su sa nosačem (inertnim sredstvom koje veže lijek). Pojedini lijekovi za lokalnu primjenu razlikuju se upravo zahvaljujući nosaču (inertnom sredstvu koje veže lijek) prema sastavu i konzistenciji. Nosač određuje gustoću proizvoda i ostaju li aktivni sastojci na površini ili prodiru u kožu, je li pripravak gust i mastan ili lagan i vodenast. Ovisno o vrsti nosača, pripravak može biti mast, krema, losion, otopina, prašak ili gel.

- Masti, koje sadrže mnogo gustog ulja i vrlo malo vode, su masne i teško ih je isprati. Primjena masti je najprikladnija kada kožu treba podmazivati ili vlažiti. Premda za uporabu nisu čiste kao kremasti pripravci na temelju vode

- Kreme, najčešće korišteni pripravci, su emulzije ulja u vodi. Lako se primjenjuju i kada se utrljaju u kožu čini se da ih nema.
- Losioni su slični kremama, ali sadrže više vode. Oni su zapravo suspenzija fino raspršenog prašnjavog materijala u temeljnu tvar sastavljenu od vode ili ulja i vode. Losione se lako primjenjuju i naročito su korisni za hlađenje ili sušenje kože.
- Otopine su tekućine u kojima je otopljen lijek. Otopine kožu više suše nego vlaže. Najčešće tekućine koje se koriste su alkohol, propilen glikol, polietilen glikol i obična voda.
- Praškovi su suhi oblici tvari koji se koriste za zaštitu područja u kojima se koža o kožu trlja, npr. između nožnih prstiju ili između stražnjica, pod pazuhima ili na preponi ili ispod dojki. Praškovi isušuju maceriranu kožu (smekšanu i oštećenu vlagom) i upijanjem vlage smanjuju trljanje. Praškovi se mogu staviti u zaštitne kreme, losione i masti.
- Gelovi su guste hidrofilne tvari (tvari temeljene na vodi) koje ne sadrže ulja ili masti. Koža ne apsorbira gelove kao što apsorbira pripravke koji sadrže ulje ili mast.

VRSTE LIJEKOVA ZA LOKALNU PRIMJENU

Lijekovi za lokalnu primjenu se mogu podijeliti u sedam kategorija koje se često međusobno preklapaju:

- Sredstva za čišćenje • Zaštitna sredstva • Sredstva protiv infekcije • Sredstva za vlaženje

- Sredstva za sušenje • Sredstva za ublažavanje simptoma • Protivupalna sredstva
- Jakost izabranih kortikosteroida za lokalnu primjenu

Sredstva za čišćenje

Glavna sredstva za čišćenje su sapuni, deterdženti i otapala. Sapun je najpoznatije sredstvo za čišćenje, ali se isto tako koriste i sintetski deterdženti. Neki sapuni isušuju kožu; drugi imaju kremasti temelj koja je ne suši. Neki tekući sapuni vlaže kožu, dok je drugi isušuju.

Budući da su šamponi za djecu odlična sredstva za čišćenje i obično blagi za kožu, dobri su za čišćenje rana, posjekotina i ogrebotina. Dječje šampone mogu koristiti i ljudi sa psorijazom, ekcemom i drugim bolestima kod kojih se koža ljušti. Međutim, oštećenja iz kojih se polako cijedi tekućina treba čistiti samo sa vodom jer i blagi sapuni i deterdženti mogu nadražiti to područje.

Sredstvima za čišćenje dodaju se mnoge hemikalije, npr. šamponi i losioni protiv peruti mogu sadržavati cinkov dipirition, selenov sulfid ili ekstrakte katrana kako bi što djelotvornije liječili ljuskavu kožu. Sredstva za čišćenje mogu sadržavati i male količine octene kiseline, aluminijeva acetata i magnezijeva sulfata (kao u epsomskim solima).

Zaštitna sredstva

Kožu štite različite vrste preparata. Ulja i masti stvaraju zapreku na bazi ulja koja štiti kožu od ljuštenja ili nadraženu kožu smiruje i zadržava vlažnost. Prašci mogu zaštititi kožu koja se trlja o drugu kožu ili rublje. Sintetski vodeno-koloidni povoji štite kožu od dekubitusa (rane zbog pritiska) i druga ogrubjela područja. Filteri za zaštitu od sunca odbijaju štetno ultraljubičasto zračenje.

Sredstva protiv infekcije

Virusi, bakterije i gljivice mogu zaraziti kožu. Daleko najbolji način da se spriječe takve infekcije je brižljivo pranje kože sapunom i vodom. Druga sredstva mogu jače dezinficirati ili liječiti već inficiranu kožu. Većina sredstava za dezinfekciju koriste samo medicinske sestre i doktori za steriliziranje svoje kože i kože svojih bolesnika prije hirurškog zahvata. Međutim, neki se lijekovi često koriste za liječenje gljivičnih i bakterijskih infekcija, npr. antibiotici se primjenjuju na koži zbog akni i površinskih infekcija. Sredstva protiv gljivica, kao što je ketokonazolska krema, mogu se dobiti samo na recept. Lijekovi poput gama benzen heksahlorida (lindan) pomažu u liječenju infekcija kao što je svrab.

Sredstva za vlaženje

Ovlaživači zapravo koži ne predaju dodatnu vlagu, oni pomažu da koža zadrži (sačuva) svoju prirodnu vlažnost. Većina su ovlaživača kreme ili losioni koji sadrže ulje. Mazanjem tankog uljnog filma na kožu sprječava isparavanje vode iz kože. Najbolje vrijeme za primjenu tih sredstava je kada je koža već vlažna, npr. odmah nakon kupanja ili tuširanja. Neki jači ovlaživači sadrže spojeve kao što je ureja.

Sredstva za sušenje

Prekomjerna vlažnost kože može uzročiti omekšavanje kože, problem koji se obično javlja na mjestima gdje se koža trlja zadržavajući vlažnost, naročito za vrućih vlažnih dana. Područja koja su najčešće zahvaćena su između nožnih prstiju i stražnjica, pod pazuhom i preponama i ispod dojki. Ta vlažna područja su i plodna hranilišta za infekcije, naročito gljivicama i bakterijama.

Najčešće sredstvo koje se koristi za isušivanje je talkov prašak. Talk apsorbira vlagu iz površine kože. Većina mnogih preparata talka razlikuje se po mirisima i pakiranjima. Kukuruzni škrob je drugo dobro sredstvo za isušivanje, ali ima lošu stranu što je pogodan za rast gljivica. Zbog toga je talk općenito bolji.

Otopine koje sadržavaju soli aluminijske korisne su kada je koža oštećena zbog prekomjernog vlaženja. Te otopine se često koriste u bolnicama i ustanovama za njegu.

Sredstva za ublažavanje simptoma

Svrbež je čest kod kožnih bolesti. Katkada se jedan lijek uzima za ublažavanje svrbeža, a drugi

za liječenje bolesti. Svrbež i blaga bol mogu se katkada spriječiti sredstvima za ublažavanje kao što su kamilica, eukaliptus, kamfor, mentol, cinkov oksid, talk, glicerol i kalamini (kožni losion na bazi cinka). Antihistaminik kao što je difenhidramin se katkada uključuje u pripravke za lokalnu primjenu kako bi ublažio reakciju, vjerojatno smanjuju svrbež sedativnim učincima. Međutim, antihistaminici u preosjetljivih osoba mogu izazvati alergijsku reakciju. Radi sprječavanja nekih vrsta svrbeža pacijent bi trebao uzimati antihistaminike oralno (na usta) prije nego antihistaminike za lokalnu primjenu.

Protivupalna sredstva

Kortikosteroidi koji se daju lokalno ili na usta (npr. kortizon) mogu smanjiti upalu (otok, svrbež i crvenilo). Kortikosteroidi su najdjelotvorniji kod osipa uzrokovanih alergijskim ili upalnim reakcijama na otrovni bršljan ruž (vrst bršljana u SAD), metale, odjeću ili druge tvari.

Kako smanjuju otpornost na bakterijske i gljivične infekcije, obično ih se ne bi trebalo primjenjivati na zaražena područja ili rane. Međutim, kortikosteroidi se katkada miješaju sa sredstvima protiv gljivica da smanju svrbež koji uzrokuje gljivica.

Kombinacije kortikosteroida i antibiotika koriste se rijetko, jer općenito nisu djelotvornije od samih kortikosteroida. Osim toga, primjenom antibiotika (naročito neomicina) povisuje se opasnost od nastanka alergijske reakcije što može biti dodatna komplikacija.

Kortikosteroidi za lokalnu primjenu proizvode se kao losioni, kreme i masti. Kreme su najdjelotvornije ako se nježno utrljaju sve dok ih koža ne upije. Općenito, masti imaju najjači učinak. Vrsta i koncentracija kortikosteroida u pripravku određuje sveukupnu jakost.

Hidrokortizon postoji u koncentracijama do 1% bez recepta, koncentracije od 0,5% i manje imaju slab učinak. Jači pripravci kortikosteroida mogu se dobiti samo na recept. Doktori obično propisuju najprije jake kortikosteroide, a zatim kako koža zarasta, manje jake. Općenito, lokalni se kortikosteroidi primjenjuju dva ili tri puta na dan u malim količinama. Tamo gdje je koža već tanka, kao što je to na licu, treba ih koristiti štedljivo i nikada dulje od nekoliko dana.

Kada je potrebna jača doza, doktor može injicirati kortikosteroid neposredno ispod kože. Drugi način davanja jake doze je stavljanje neporoznog, okluzivnog zavoja preko lokalnog kortikosteroida da se poveća apsorpcija i djelotvornost lijeka, npr. iznad pripravka u obliku krema ili masti može se staviti polietilenski film (kućni plastični omotač) i ostaviti ga preko noći. Tom metodom kreme i masti manje nadražuju od losiona. Okluzivni zavoji povećavaju rizik od nastanka nuspojava na kortikosteroide pa se općenito čuvaju za psorijazu i teške ekceme.

Jakosti izabranih kortikosteroida za lokalnu primjenu

Učinak	Lijek	Sastav pripravka
Slab	Hidrokortizon	Krema, mast ili losion 2,5% ili 1%

Osrednji	Betametazon valerat	Krema 0,1%
	Fluocinolon acetonid	Krema ili mast 0,025%
	Hidrokortizon valerat	Krema ili mast 0,2%
	Triamcinolon acetonid	Krema, mast ili losion 0,1% ili 0,025%
Visoki	Betametazon dipropionat	Krema ili mast 0,05%
	Betametazon valerat	Mast 0,1%
	Fluocinolon acetonid	Krema 0,2%
	Halcinonid	Krema ili mast 0,1%
Vrlo visoki	Klobetazol propionat	Krema ili mast 0,05%
	Halobetazol propionat	Krema ili mast 0,05%